

Hajléktalanság és migráció

Koen Hermans, Sonja Novak-Zezula, Marcus Knutagard, Evelyn Dyb

Az összefoglalót írta: Rádi Szilvia, szociális munkatárs, Fehér-köz nappali melegedő

A migráció a hajléktalanság egy új strukturális mozgatórugója. A bevándorlók egyre növekvő számban válnak hajléktalanná (European Consensus Conference of Homelessness 2010.), ezért szükséges a hajléktalanok nemzetiségének, migrációs jellemzőinek felmérése is.

2010 előtt kevés információ volt erre vonatkozóan. Míg az ETHOS 2004-es kategóriái között a bevándorlók számára fenntartott szállásokon tartózkodók külön csoportot alkotnak, a 2007-es ETHOS Light-ban nincs külön kategória, amely utalna a bevándorló státuszra. Az MPHASIS (Mutual Progress on Homelessness Through Advancing and Strengthening Information) 2009-es projektjében gyűjtöttek adatokat a születési helyre, nemzetiségre és az életkörülményekre vonatkozóan, de nincsenek adatok a jogi státuszra vagy a migrációs háttérre vonatkozóan.

Egy, a hajléktalanság témájában megrendezett, európai konferencia rámutatott, hogy a migráció, mint új strukturális tényező, befolyásolja a hajléktalanság méretét és jellemzőit.

Bár a legtöbb hajléktalan ember egy adott országban állampolgár, az EU számos országában (különösen az EU15-ben) egyre nagyobb arányban vannak bevándorlók az utcán élő hajléktalanok és a hajléktalan embereknek nyújtott szolgáltatásokat igénybe vevők körében, sőt egyes országokban többséget alkotnak a hajléktalanok között.

A szolgáltatásokhoz való hozzáférésük korlátozott. *„A bevándorlók különböző kategóriáit – beleértve a növekedő számú európai migránsokat is, – ugyanazok jellemzik, mint azokat a csoportokat, akiknek nincs társadalombiztosításuk, akik számára a minimális támogatások nem elérhetőek, nem jutnak legálisan lakhatáshoz vagy diszkrimináció miatt elesnek ettől. Egyes országokban vészhelyzet esetén sem kapnak szállást vagy egyéb nélkülözhetetlen ellátást.” (Bush-Geertsema et al, 2010)*

A migránsokat is különböző kategóriákba sorolhatjuk: Újonnan érkezett bevándorlók, EU vándorlók, menedékkérők, regisztrálatlan bevándorlók.

Az EOH (European Observation of Homelessness) 2014-es felmérése már kitér a hajléktalanok etnikai, nemzetiségi, migrációs hátterére is. 2011-ben Magyarországon a 20-29 éves hajléktalan nők 29%-a, a hajléktalan férfiak 24%-a vallotta romának magát. Más országokban kiemelkedik a bevándorló, vagy más etnikai kisebbséghez tartozó emberek aránya a hajléktalanok között. Ez felhívja a figyelmet a bevándorlók szerepére a hajléktalan embereken belül, mely az ETHOS light tipológiából kimaradt.

A bevándorlók növekvő száma a hajléktalanellátásban több problémát jelez, melyre az Európai Együttműködési Konferencia tett javaslatokat:

- „A hajléktalan emberek számára nyújtott szolgáltatásokat nem kellene szisztematikusan használni arra, hogy kompenzálja a következtelen migrációs politikát, amely a bevándorlókat a nélkülözésbe és a hajléktalanságba taszítja. A migrációs politika felelősséggel tartozik, hogy megakadályozza a bevándorlók hajléktalanságát.”

BMSZKI
Budapesti Módszertani
Szociális Központ és Intézményei

Készült a BMSZKI Off The Street Erasmus programjának a keretében

- „A hajléktalanoknak nyújtandó szolgáltatásokhoz való hozzáférést nem szabad a migráció szisztematikus szabályozására használni. A hajléktalanellátókat nem kellene büntetni a rászorulóknak nyújtott segítségért.”

Empirikus példák

Ahhoz, hogy a hajléktalanellátásban megjelenő bevándorlókról több információt gyűjthessünk, adatokra lenne szükség; a felmérés azonban módszertani kérdéseket vet fel, így 4 országot vettek jobban szemügyre egy kutatásban. A kiválasztásnál szerepet játszott, hogy jóléti államok legyenek és nyitottak a bevándorlókkal szemben. Így esett a választás Ausztriára, Belgiumra, Norvégiára és Svédországra. A kutatásban olyan kérdésekre keresték a választ, minthogy az ETHOS Light tipológiára alapozva a hajléktalanság mely típusai vannak jelen bizonyíthatóan az adott országban? És milyen más kutatási módszer alkalmazható a migráns háttér feltárására a hajléktalanok felmérése közben?

Belgium

2008-tól Brüsszelben utcai számlálások keretében 2 évente mérik fel a hajléktalanokat, előtte nem voltak adatok. Az egész városra kiterjedő, a Vöröskereszt segítségével végzett kutatást egy alaposan kidolgozott módszertan alapján végzik, az ETHOS Light 1, 2, 3, 5 kategóriáira fókuszálva.

2015-ben a migrációs válság után nagyon sok menekült volt kénytelen az utcákon éjszakázni. Belgiumban a menekültkérelem pozitív elbírálásának feltétele, hogy a kérelmező 3 hónapot menekültek számára kialakított központban, szálláson tartózkodjon. Ezért is fontos az ETHOS Light kategóriáinak újra gondolása.

2020-ban a COST 4 különböző városban végezett felméréseket. Felmérték a migrációs hátteret, nemzetiséget, születési országot és a tartózkodási engedélyeket is.

Norvégia

Norvégia tartja nyilván legrégebben a hajléktalanokat az északi országok közül. 2012-ben és 2016-ban felmérték az országban ideiglenesen tartózkodó személyeket is. A bevándorlási hivatal elérhetővé tette a statisztikákat a menedékkérőkről és a befogadó állomásokon lévő menekültekről, ha azok kérelmét elfogadták. Akiknek elfogadták a kérelmét, azok 3 éven keresztül jogosultak voltak lakhatási és egyéb szociális támogatásra. Csak ezen 3 éves időszak lejártával számítottak hajléktalannak.

Ausztria

A hajléktalanokról gyűjtött információk a hajléktalanellátó szervezetek regisztrációs adatain nyugszanak. A statisztika az ETHOS Light 1, 2, 3 kategóriájára fókuszál. 2012-ben Ausztriában a hajléktalan emberek 40%-a külföldön született (Fink, 2019). Az utóbbi években voltak kiegészítő felmérések Salzburgban és Bécsben, ahol azt mérték, hogy a „téli felszereléseket, csomagokat” mennyien vették igénybe. Utóbbinál mérhetően megnőtt a menekült igénybevevők száma.

Svédország

Növekedik a bevándorló hajléktalanok száma, de a hajléktalan populációba itt nem számolják bele a tartózkodási engedéllyel rendelkezőket, az Európai Unió más országaiból érkezőket és az újonnan érkezett bevándorlókat. Kiegészítő felmérést 2013-ban végeztek, amikor az Unióból érkezőket mérték fel. Itt észrevehető a különbség a szociális okok miatt nélkülözők és a strukturális okok miatt utcán élő

hajléktalanok között. (Malmö és Göteborg). Ez azt jelenti, hogy néhányan nem jogosultak a szociális támogatásokra.

Következtetések

A migrációnak, mint új strukturális meghajtónak jelentős szerepe van. A fenti példából kiderül, hogy vannak országok, ahol a bevándorlók számára a hajléktalanellátók szolgáltatásai nem biztosítottak, és hogy a felmérésekből gyakran ki is maradnak.

Felmerül a kérdés, hogy miért is fontos mérnünk a migrációs hátteret? Szükségünk van-e közös operacionálizálásra, tekintettel a migráció „kontextualitására”? Mi a migráns háttér valódi operacionálizálása? Mi lenne az etikus operacionálizálás migráns háttér esetén?

Az utolsó két kérdéshez ismerni kell a bevándorlók különböző csoportjait. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés kimondja, hogy „Az Unió minden állampolgárának „joga van szabadon mozogni és tartózkodni az EU területén.” Így a bevándorlók egy csoportját Uniós állampolgárok alkotják, akik a gazdasági egyenlőtlenségek miatt a szegényebb országokból (pl.: Bulgária, Románia) a gazdagabbakba (Pl.: Németország) mozognak. A második csoportba a harmadik világból érkező emberek tartoznak, akik jobb munka vagy oktatási lehetőségek miatt érkeznek Európába, ezt befolyásolja az aktuális munkaerőpiaci igény is. A harmadik világból érkezők egy részét olyanok alkotják, akik kényszerből menekülnek el szülőföldjükről. Gyakran az utcán élnek azok is, akiknek megtagadják a menedékkérelmét, vagy lejár a vízumuk, így a tartózkodásuk illegálissá válik.

2015-ben az Európai Unió megalapította az Európai Migrációs Hálózatot, amely irányelveiben megfogalmazta, hogy a szakképzett menekülteket a munkaerőpiacon kell segíteni, és a nem regisztrált menekültek elleni küzdelmet ezen csoport felméréseivel, feltérképezésével és a kiinduló országba való visszairányításával próbálja erősíteni.

A regisztrációval nem rendelkező menekültek segítése azért fontos, hogy ne legyenek kriminalizálva. Ennek érdekében 3 stratégiát alakítottak ki:

- Funkcionális tudatlanság: Mint szolgáltató figyelmen kívül hagyjuk az ügyfél jogi státuszát azért, hogy védeni és segíteni tudjuk őket.
- Strukturális kompenzáció: A civil szervezetek kompenzálják a (jóléti) állami struktúrák hiányosságait. Gyakran, instabil finanszírozás esetén, el kell kerülni a jogi szabályozással való ütközést. Erre az a gyakorlat alakult ki, hogy ha segítenek is regisztrálatlan menekülteket, akkor sem beszélnek róla, hiszen ezzel a saját helyzetüket is veszélyeztetnék.
- Informális szolidaritás: Önkéntes részvétel etikai okokból. Általában azok a civil szervezetek, akik a regisztrálatlan menekülteket segítik, nagyban támaszkodnak civil önkéntesekre. A Covid19 idején, ez a fajta támogatás instabillá vált, mert a segítők gyakran az idősek, nyugdíjasok közül kerültek ki.

